

Льотна академія
Національного авіаційного університету

ISSN 2522-1477

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ

Серія: Педагогічні науки

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Кропивницький - 2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЛЬОТНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

ISSN 2522-1477

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

НАУКОВИЙ ВІСНИК ЛЬОТНОЇ АКАДЕМІЇ

Серія: Педагогічні науки

Збірник наукових праць

ВИПУСК 10

Кропивницький
2021

УДК 378:37.013
DOI 10.33251/2522-1477-2021-10

*Збірник наукових праць затверджено
Вченою радою Льотної академії Національного авіаційного університету
(протокол № 9 від 28.08.2021 р.) та
Вченою радою Національного авіаційного університету (протокол № 7 від 30.08.2021 р.)*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації КВ № 22644-12544Р від 26.04.2017 року
Міністерства юстиції України*

*Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б»
Наказом МОН України від 02 липня 2020р. № 886*

*Збірник реферується Українським реферативним журналом «Джерело» (засновники: Інститут проблем реєстрації інформації Національної академії наук України, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), журнал індексується в міжнародній наукометричній базі **Index Copernicus** (ICV 2019: 86,45) *Google Scholar*, базі метаданих *CrossRef*, *WorldCat*, *Research Bible*, *Fatcat*.*

Рецензенти:

Хомич Л. О. – доктор педагогічних наук, професор, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ

Марусинець М. М. – доктор педагогічних наук, професор, директор департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації, м. Ужгород

Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць / Гол. ред. Т. С. Плачинда. Кропивницький: «Поліум», 2021. Вип. 10. 200 с.

У «Науковому віснику Льотної академії. Серія: Педагогічні науки» зібрано статті авторів, що сприяють вирішенню існуючих проблем професійної підготовки фахівців різних галузей, аналізу зарубіжного досвіду фахової підготовки та застосуванню інноваційних підходів до професійної освіти у контексті євроінтеграції.

Публікації видання адресовано науковцям і практикам у галузі педагогіки. Збірник наукових праць буде корисним студентам, курсантам, магістрантам, аспірантам, докторантам та всім зацікавленим особам.

Редакційна колегія публікує статті у авторській редакції. Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей.

При використанні матеріалів, опублікованих у науковому віснику, збереження авторських прав обов'язкове.

Адреса редакційної колегії: 25005, м. Кропивницький, вул. Добровольського, 4,
тел. 38 (0522) 39-44-34; e-mail: kafedra.kla.nau@ukr.net

ISSN 2522-1477

© Науковий вісник Льотної академії.
Серія: Педагогічні науки, 2021

ЗМІСТ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

БОНДАР О. П., ЗАДОРЖНА О. В., ЯКУНІНА І. Л. Методика прикладного спрямування математики в авіаційному закладі вищої освіти	13
БОНДАР О. П., СЕМЕНЮТА М. Ф. Методика застосування критеріїв Віллоксона і Манна-Уїтні в педагогічному експерименті	20
КОВАЛЬ М. С., РУДЕНКО Л. А. Підготовка майбутніх менеджерів до професійної комунікативної взаємодії	27
КОЗЛОВСЬКА І. М., СТЕЧКЕВИЧ О. О., ЯКИМОВИЧ Т. Д. Професійна спрямованість як системотвірний чинник підготовки майбутніх фахівців	34
КОЛОТУХА О. В., ОЛЕКСИН М. П. Позааудиторна робота як вагомий чинник професійної підготовки фахівців з активного туризму (на прикладі роботи турклубу «Крила Мандрів» ЛА НАУ)	41
КРАМАРЕНКО В. В. Сутність і структура поняття «інформаційна компетентність майбутніх фахівців з навігації та управління суднами»	47
РЯБОВОЛ Л. Т. Студентоцентроване навчання: поняття, вимоги, шляхи реалізації	55
SURKOV Kostiantyn, SURKOVA Kateryna, LOMAKINA Maryna Problems of flight dispatchers' professional adaptation	64
ЦЮПРИК А. Я. Інтерактивне навчання в контексті самостійної діяльності студентів закладів вищої освіти	70

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

AVETISYAN Meri Comparative analysis of systems of higher education management in Greece and Italy	77
SZAST Mateusz Values of surveyed adolescents during the covid-19 pandemic. Analysis and report	84
ШУМОВЕЦЬКА С. П. Професійна підготовка і розвиток лідерського потенціалу співробітників прикордонних служб США та європейських країн	94

УДК 378:351:371:134

DOI 10.33251/2522-1477-2021-10-27-33

КОВАЛЬ Мирослав Стефанович,
доктор педагогічних наук, професор,
ректор Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності
ORCID 0000-0002-0662-862X

РУДЕНКО Лариса Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник, професор кафедри практичної
психології та педагогіки, Львівський державний
університет безпеки життєдіяльності
ORCID 0000-0003-1351-4433

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Сучасні динамічні перетворення в державі закономірно впливають на зростання суспільних вимог до якості управлінських процесів у різних галузях економіки. Відповідно, актуалізується потреба вдосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти. У зв'язку з тим, що професія менеджера належить до комунікативних професій, серед вимог до фахівців цього профілю важливе місце посідає здатність до ефективної комунікативної взаємодії.

У статті обґрунтовано необхідність врахування у підготовці майбутніх менеджерів до професійної комунікативної взаємодії соціально-адаптивного, статусно-рольового аспектів та аспекту самовираження, які розглянуто в контексті соціально-професійної адаптації випускників ЗВО до професійного середовища.

Соціально-адаптивний аспект відображає зорієнтованість фахівця з менеджменту на професійне самовдосконалення шляхом розкриття внутрішнього особистісного потенціалу, прагнення неперервного саморозвитку в управлінській діяльності. Статусно-рольовий аспект підготовки майбутніх менеджерів до професійної комунікативної взаємодії об'єднує функціональні та соціальні контексти управлінської діяльності та спрямований на підготовленість студентів до продуктивного виконання соціально-професійних ролей у трудовому середовищі. Аспект самовираження пов'язаний із набуттям навичок самопрезентації, яка, опираючись на самооцінку й саморегуляцію менеджера під час комунікативної взаємодії, відображає рівень його здатності до координування комунікативних дій та залежність від системи внутрішніх засобів їх регуляції.

Урахування у професійній підготовці майбутніх менеджерів у ЗВО цих аспектів забезпечить підґрунтя для реалізації продуктивних ділових стосунків у трудовому середовищі, які позитивно впливатимуть на процес адаптації фахівців із менеджменту до умов професійної діяльності та підвищення якості управлінських процесів загалом.

Ключові слова: заклад вищої освіти; професійна підготовка; майбутні менеджери; професійна адаптація; комунікативна взаємодія.

Постановка проблеми. Сучасні динамічні перетворення в державі закономірно впливають на зростання суспільних вимог до якості управлінських процесів у різних галузях економіки. Відповідно, актуалізується потреба вдосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти. Одним із першочергових завдань їхньої професійної освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців, спроможних до активної

діяльності, самостійного ухвалення оптимальних рішень, неперервного професійного та особистісного саморозвитку. Загальновідомо, що менеджмент охоплює професії «гностикооперативного» типу, спрямовані, передусім, на розуміння людини і задоволення її потреб [4, с. 40]. Характерною особливістю роботи менеджера є її висока динамічність, чисельність різноманітних за природою та психоемоційним навантаженням контактувань, які інколи навіть не мають мотиваційного підсилення та позбавлені позитивного зворотного зв'язку. Вона передбачає координування дій підлеглих, організацію їхньої ефективної співпраці для якісного виконання виробничих завдань, підтримування конструктивних стосунків із керівництвом вищої ланки, а також – із клієнтами різного психічного типу.

Очевидно, однією із специфічних рис професії менеджера є її комунікативна природа [8]. У зв'язку з цим, серед вимог до професійної компетентності менеджерів важливе місце посідають здатності щодо: розуміння поведінки партнерів по взаємодії й адекватного ставлення до неї; свідомої саморегуляції власної поведінки; вибору оптимальної поведінкової стратегії під час комунікативної взаємодії; врахування психологічних особливостей людей і добору індивідуальних методів роботи з персоналом. Зважаючи на це, менеджер, як суб'єкт трудової діяльності, є її головним знаряддям, а результативність його роботи прямо пропорційно залежить від якості організації ним комунікативної взаємодії й рівня відповідальності за її перебіг.

Викладене дає підстави стверджувати, що під час професійної підготовки майбутніх менеджерів у ЗВО потрібно приділяти посилену увагу якісним параметрам їхнього спілкування і належному рівню комунікативної культури, оскільки від цього значною мірою залежить їхня успішна адаптація до професійного середовища та ефективність професійної діяльності в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів висвітлені у працях В. Бережної, Ю. Васильєва, Г. Дмитренко, О. Дубініної, О. Капітанець, В. Кірсанова, В. Кричевського, Ю. Конаржевського, В. Лівенцової, В. Любарець, В. Маслова, М. Морозової, Г. Овчинникової, В. Олійника, М. Поташника, Р. Шакурова та ін. У їхніх публікаціях розглядаються новітні підходи до підготовки фахівців цього профілю у ЗВО, проблеми підготовленості випускників до управлінської діяльності в різних сферах народного господарства, різноманітні аспекти формування професійної компетентності фахівців із менеджменту.

Водночас, результати наукових досліджень свідчать, що часто роботодавці висловлюють претензії щодо слабкої адаптивності менеджерів-випускників ЗВО до конкретних виробничих умов, що пояснюють недостатнім обсягом практичної компоненти освітніх програм, зокрема це стосується здатності молодих фахівців організувати та реалізувати конструктивну професійно-комунікативну взаємодію в управлінських відносинах. Стейкхолдери не мали можливості об'єктивно оцінити професійну компетентність випускників, оскільки якість їхньої підготовки у ЗВО вимірювалася здебільшого повнотою освоєння змісту освітніх програм і відображених у галузевих стандартах вищої освіти кваліфікаційних вимог [7, с. 3]. Зважаючи на це, вважаємо, що під час професійного становлення студентів у ЗВО педагогічну взаємодію потрібно використовувати як модель майбутньої професійно-комунікативної взаємодії менеджерів, у якій би поєднувалися їхня професійна й навчально-професійна адаптація [5, с. 77]. Це сприятиме самоактуалізації майбутніх фахівців із менеджменту в управлінських відносинах та оптимізує процес їхньої професіоналізації під час навчання, зокрема шляхом підвищення рівня комунікативної культури.

Мета статті – обґрунтувати актуальність врахування у підготовці майбутніх менеджерів до ефективної комунікативної взаємодії соціально-адаптивного, статусно-рольового аспектів та аспекту самовираження як важливих чинників соціально-професійної адаптації до трудового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із визначальних критеріїв якості підготовки випускників закладів вищої освіти вважається їхня здатність до швидкої адаптації у трудовому середовищі саме на початку професійної діяльності [1, с. 448]. У цей період, внаслідок взаємовпливу особистості та професійного середовища, утворюється нова система внутрішньо колективних взаємодій. Ознайомлення молодого фахівця із персоналом організації, структурного підрозділу, встановлення вертикальних і горизонтальних ділових контактів, опанування норм і приписів трудового колективу опосередковується індивідуальними особливостями випускника ЗВО, які в подальшому також впливатимуть на характер цих відносин. Деякі з цих особливостей сприятимуть успішній адаптації молодого менеджера, інші – навпаки – ускладнюватимуть її.

Зазначимо, що саме в цей період відбувається інтеріоризація професійних цінностей, практичне опанування специфіки управлінської діяльності в обраній сфері та формування внутрішньої готовності до її успішної реалізації, прагнення професійного вдосконалення і саморозвитку, що в сукупності зумовлює динаміку, тривалість і характерологічні риси адаптації. Її ефективність істотно залежить від того, наскільки адекватним є самосприйняття особистості, її бачення міжособистісних стосунків, здатності їх оптимально будувати, керувати власною поведінкою у професійній комунікативній взаємодії тощо. Таким чином, соціально-професійна адаптація молодого фахівця відбувається на двох рівнях: зовнішньому (реалізується у соціальному середовищі через засвоєння його життєвих норм, правил та цінностей, та водночас передбачає внесення власних коректив у ділові стосунки) і внутрішньому (коли, внаслідок самоідентифікації молодий фахівець-менеджер самостверджується як суб'єкт професійної діяльності, відповідно змінюється його поведінка, відбувається переосмислення ціннісних преференцій, самооцінки тощо). Іншими словами, сутність соціально-адаптивного аспекту здатності менеджера до професійної комунікативної взаємодії полягає як в ознайомленні молодого фахівця зі специфікою трудових функцій, розвитку його управлінських навичок, необхідних для їх якісного виконання, а й у вдосконаленні соціально і професійно значущих особистісних якостей та утвердженні стійкого ціннісного ставлення до управлінської діяльності. Отже, цей аспект відображає зорієнтованість фахівця з менеджменту на професійне самовдосконалення шляхом розкриття внутрішнього особистісного потенціалу, прагнення неперервного саморозвитку як суб'єкта управлінської діяльності.

Розглядаючи властиву молодим фахівцям тенденцію до самоствердження й самоідентифікації в контексті особистісного та професійного самовдосконалення, доцільно враховувати, що їхня адаптація до нового офіційного статусу визначається певною соціально-професійною роллю. Саме із рольовим самовизначенням особистості менеджера тісно пов'язані механізми задоволення професійних потреб і очікувань та відповідність вимогам змісту управлінської діяльності, умовам її реалізації та групам, що здійснюють соціальний контроль. Прийняття соціальної ролі значною мірою визначається відповідністю цієї ролі потребам самої особистості в саморозвитку й самореалізації [6, с. 146]. Важливою умовою соціально-професійної адаптації й самоідентифікації особистості як суб'єкта управлінської діяльності є її здатність до рольової гнучкості під час професійної комунікативної взаємодії, саморегулювання когнітивних і вольових процесів у конкретній ситуації тощо.

Отже, професійна комунікативна взаємодія менеджерів передбачає рольову комунікацію, учасники якої є носіями певних ролей (менеджер – підлеглий, менеджер – керівник вищої ланки, менеджер – клієнт тощо). Учасник рольової комунікативної взаємодії позиціонується не лише як індивідуальність, а й як соціальна одиниця, що виконує певні функції, передбачені поведінковою роллю. Домінантним чинником порозуміння під час такої взаємодії є готовність її учасників до спілкування певного типу, продиктованого виконуваною роллю.

Оскільки набір поведінкових моделей задається внутрішньо [9, с. 438-452], то вид, рівень, зміст і механізми функціонування рольової поведінки людини уможливають прогнозування її дій у конкретних ситуаціях професійно-комунікативної взаємодії. Таким чином, чітке уявлення про свій професійно-рольовий репертуар забезпечить майбутніх

менеджерів здатністю адекватно оцінювати власний потенціал щодо виконання професійної ролі під час комунікативної взаємодії та розвивати рольову гнучкість, що сприятиме їхній успішній адаптації, вдосконаленню вмінь ефективно взаємодіяти з вищим керівництвом, партнерами, підлеглими, клієнтами тощо.

Як уже зазначалося, у процесі професійно-комунікативної взаємодії менеджер може виконувати певні ролі як у вертикальній, так і в горизонтальній структурі управління, що, відповідно, потребує вироблення у нього: вмінь – аналізувати ситуацію з урахуванням позиції партнера на основі знань про психологічні особливості особистості; вибирати найбільш доцільний спосіб налаштування контакту завдяки розвинутим навичкам вербального й невербального спілкування; здатностей – орієнтуватися на результативність комунікативної взаємодії та справляти позитивний вплив на партнерів; формувати власну стратегію комунікативної поведінки під час взаємодії, що ґрунтується на повазі до партнера незалежно від його статусу.

Таким чином, статусно-рольовий аспект підготовки майбутніх менеджерів до професійної комунікативної взаємодії об'єднує функціональний та соціальний контексти управлінської діяльності та зорієнтований на підготовленість студентів до продуктивного виконання соціально-професійних ролей в управлінських відносинах.

В умовах все більшого утвердження ринкової економіки, що характеризують сучасний етап розвитку суспільства, висуваються нові вимоги до молодих управлінців – випускників закладів вищої освіти. Щоб успішно адаптуватися до цих умов, фахівцям із менеджменту недостатньо мати диплом про одержання певної кваліфікації. Перед тим, як розпочати трудову діяльність на посаді менеджера певної ланки, претендент має переконати працедавця у своїй відповідності цій посаді, що зумовлює потребу формування у майбутніх фахівців із менеджменту навичок ефективною самопрезентації.

За походженням термін «самопрезентація» пов'язаний із англійським «self-presentation», що означає «самоподача», «самопред'явлення», «представлення себе іншим». Дослідники називають XXI ст. століттям самопрезентації як однієї з фундаментальних соціальних потреб особистості мати «своє обличчя», запам'ятовуватися іншим [3, с. 245]. Самопрезентація використовується фахівцями будь-якого профілю з метою створення позитивного образу в повсякденному житті та досягнення успіху під час самореалізації у професійній сфері [6, с. 148].

Один із перших дослідників цього поняття – Е. Гоффман – розглядав його як загальну особливість соціальної поведінки [11]. Проте, найбільш уживаним у зарубіжній науковій літературі з цієї проблематики вважається визначення, сформульоване Ж. Тедеші та М. Ріесом: самопрезентація – це навмисна та свідомо поведінка особистості, спрямована на створення в оточуючих певного враження про себе [12], що має на меті досягнення людиною бажаних результатів у взаємодії. У контексті підготовки майбутніх менеджерів до професійної комунікативної взаємодії доцільно звернутися до публікації Т. Чигирин, яка, опираючись на сучасні теорії самопрезентації, розглядає цей феномен як процес управління сприйманням довколишнього соціуму шляхом привернення уваги з метою реалізації мотивації, задоволення потреб і досягнення цілей особистості, а також формування її образу «Я» і підтримання самооцінки [10, с. 247]. Таке розуміння спонукає до позиціонування самопрезентації як засобу безпосереднього самовираження особистості відповідно до обставин, де виявляються різні аспекти її Я-концепції, гнучкість яких сприяє неперервній адаптації до ситуацій, що постійно змінюються. До основних технік самопрезентації, якими потрібно оволодіти майбутнім менеджерам, відносять: самоподачу переваги (виділення зовнішніх якостей переваги в зовнішньому вигляді, вербальній і невербальній комунікативній поведінці); самоподачу привабливості (відповідність зовнішніх якостей та зовнішнього вигляду); самоподачу ставлення (демонстрування ставлення до партнера); самоподачу стану і причин поведінки (привернення уваги партнера до найбільш припустимої для нього причини власних дій) [2, с. 17-19].

Ми розглядаємо самопрезентацію як аспект самовираження менеджера, важливий для ефективної професійної комунікативної взаємодії під час виконання управлінських функцій. Слід зазначити, що в такому розумінні самопрезентація, опираючись на самооцінку й саморегуляцію менеджера як суб'єкта комунікативної взаємодії, відображає ступінь його здатності до організації та координування комунікативних дій та залежності від системи внутрішніх засобів їх регуляції. Успішність самопрезентації менеджера визначається досягненням поставленої мети, здатністю привернути увагу до себе як висококваліфікованого управлінця, переконати працедавця у своїй надійності та конкурентоспроможності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У підсумку зазначимо, що підготовка майбутніх менеджерів до професійної комунікативної взаємодії передбачає активізацію комунікативних і управлінських здібностей студентів і вироблення в них умінь моделювати комунікативну взаємодію у професійній сфері та прогнозувати її результат, передбачати можливі реакції партнерів, визначати конгруентність їхніх вербальних і невербальних сигналів, розпізнавати емоційні стани, наміри і мотиви їхньої поведінки, гнучко поводитися в нестандартних професійно-комунікативних виробничих ситуаціях. Підготовленість майбутніх менеджерів до ефективної професійної комунікативної взаємодії виявляється у прийнятті ними управлінських функцій та належному виконанні, розумінні специфіки власного професійно-рольового репертуару, а також в умінні презентувати себе як висококваліфікованого управлінця. Ці якості суттєво впливають на розвиток стійкого позитивного ставлення менеджерів до управлінської діяльності, мотивують до неперервного особистісного саморозвитку і фахового самовдосконалення, сприяючи в такий спосіб підвищенню якості управлінських процесів загалом.

Урахування в професійній підготовці майбутніх менеджерів у ЗВО соціально-адаптивного, статусно-рольового аспектів та аспекту самовираження забезпечить підґрунтя для реалізації продуктивних управлінських відносин, що позитивно впливатиме на процес адаптації фахівців із менеджменту до умов професійної діяльності.

Подальшого розроблення потребують проблеми вдосконалення професійної підготовки майбутніх менеджерів у закладах вищої освіти, зокрема впровадження новітніх підходів і сучасних освітніх технологій, ефективних моделей професійно-особистісного та професійно-практичного розвитку майбутніх фахівців із менеджменту.

Список використаних джерел

1. Бідюк Н. Професійна адаптація випускників вищих навчальних закладів до вимог сучасного ринку праці: світовий досвід. *Інноваційність у науці і освіті* / [В. Кремень (голова редкол.), Є. Куніковські (заст. голови), Н. Ничкало (заст. голови)]; упоряд.: Н. Ничкало; І. Савченко: Хмельницький нац. ун-т. Київ: Богданова А. М., 2013. С. 447–453.
2. Бороздина Г. В. Психология делового общения. Москва: Инфра-М, 2006. 224 с.
3. Дорошкевич А. С. Стратегії самопрезентації особистості у повсякденності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 5 (19). С. 245–254.
4. Коваленко Т. М. Творчість і креативність – риси майбутніх фахівців у вищій економічній освіті. *Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2009. № 3 (27). Ч. 2. С. 35–41.
5. Руденко Л. А. Професійно-адаптивний компонент комунікативної культури фахівців сфери обслуговування. *Проблеми сучасної філології: лінгвістика, літературознавство, лінгводидактика*: зб. наук. праць, присв. 25-річчю кафедри філологічних дисциплін. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. Вип. 9. С. 76–84.
6. Руденко Л. А. Формування комунікативної культури майбутніх фахівців сфери обслуговування у професійно-технічних навчальних закладах: монографія. Львів: Піраміда, 2015. 343 с.

7. Станулевич О. Е. Профессиональные компетенции как показатель качества профессионального образования. *Среднее профессиональное образование*. 2013. № 4. С. 3–5.
8. Творогова Н. Д. Общение: диагностика и управление: монография. Москва: Смысл, 2002. 246 с.
9. Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности. Санкт-Петербург: Питер, 1997. 607 с.
10. Чигирин Т. О. Самопрезентація: визначення, види, стратегії, техніки. *Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України* / за ред. С. Д. Максименка. Т. XIV, ч. 5. Київ: А.С.К., 2012. С. 245–253.
11. Goffman E. The presentation of self in everyday life. New York: 1st Anchor Books ed., 1959. 259 p.
12. Tedeschi J. T., Riess M. Identities, the phenomenal self, and laboratory research. *Impression management theory and social psychological research*. New York: Academic Press, 1981. P. 3–22.

References

1. Bidiuk, N. (2013). Profesiina adaptatsiia vypuskykiv vyshchych navchalnykh zakladiv do vymoh suchasnoho rynku pratsi: svitovy dosvid [*Professional adaptation of higher educational institutions graduates to the requirements of the modern labor market: world experience*]. Innovatsiynist u nauki i osviti – Innovations in science and education / [V. Kremen (chief ed.), Ye. Kunikovski, N. Nychkalo]; comp.: N. Nychkalo; I. Savchenko : Khmelnytskyi State University. Kyiv, 447-453. [in Ukrainian].
2. Borozdina, G.V. (2006). Psikhologiya delovogo obshcheniya [*Psychology of business communication*]. Moscow: Infra-M. [in Russian].
3. Doroshkevych, A.S. (2013). Stratehii samoprezentatsii osobystosti u povsiakdennosti [*Strategies of self-presentation of personality in everyday life*]. Visnyk Natsionalnoho universytetu "Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho" – Bulletin of the National University "Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine", 5 (19), 245-254. [in Ukrainian].
4. Kovalenko, T.M. (2009). Tvorchist i kreatyvnist – rysy maibutnykh fakhivtsiv u vyshchii ekonomichnii osviti [*Creative activities and creativity as the features of future specialists in higher economic education*]. Visnyk natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivskyi politekhnichnyi instytut". Filosofii. Psykholohiia. Pedagogika – Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". Philosophy. Psychology. Pedagogy, 3 (27), part 2, 35-41. [in Ukrainian].
5. Rudenko, L.A. (2016). Profesiino-adaptyvnyi komponent komunikatyvnoi kultury fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia [*Professional and adaptive component of service specialists' communicative culture*]. Problemy suchasnoi filolohii: lnhvistyka, literaturoznavstvo, lnhvodydaktyka : zb. nauk. prats, prysv. 25-richchiu kafedry filolohichnykh dystsyplin – Problems of modern philology: linguistics, literary criticism, lingo-didactics: collection of scientific works for the 25th anniversary of the Department of Philological Disciplines. Poltava: PNPi imeni V. H. Korolenka, Issue. 9, 76-84. [in Ukrainian].
6. Rudenko, L.A. (2015). Formuvannia komunikatyvnoi kultury maibutnykh fakhivtsiv sfery obsluhovuvannia u profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladakh: monohrafiia [*Formation of future service specialists' communicative culture at vocational schools: monograph*]. Lviv: Piramida. [in Ukrainian].
7. Stanulevich, O.E. (2013). Professionalnyye kompetentsii kak pokazatel kachestva professionalnogo obrazovaniya [*Professional competencies as an indicator of vocational education quality*]. Sredneye professionalnoye obrazovaniye – Secondary vocational education, 4, 3-5. [in Russian].
8. Tvorogova, N.D. (2002). Obshcheniye: diagnostika i upravleniye: monografiya [*Communication: diagnostics and management: monograph*]. Moscow: Smysl. [in Russian].

9. Khyell, L. & Zigler, D. (1997). *Teoriya lichnosti [Theory of personality]*. St-Peterburg: Piter. [in Russian].

10. Chyhyryn, T.O. (2012). *Samoprezentatsiia: vyznachennia, vydy, stratehii, tekhniky [Self-presentation: design, vision, strategy, technology]*. Zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka – Collection of scientific works of H. S. Kostyuk Institute of Psychology NAPS of Ukraine / S. D. Maksimenko (ed), XIV, part 5. Kyiv: A.S.K., 245-253. [in Ukrainian].

11. Goffman, E. (1959) *The presentation of self in everyday life*. New York: 1st Anchor Books ed. [in English].

12. Tedeschi, J.T. & Riess, M. (1981). *Identities, the phenomenal self, and laboratory research. Impression management theory and social psychological research*. New York: Academic Press, 3-22. [in English].

KOVAL Myroslav, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, rector Lviv State University of Life Safety;

RUDENKO Larysa, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Professor at Practical Psychology and Pedagogy Department Lviv State University of Life Safety.

FUTURE MANAGER'S PROFESSIONAL COMMUNICATIVE INTERACTION TRAINING

Abstract. *Modern dynamic transformations in the state naturally affect the growth of social demands for the quality of management processes in various sectors of the economy. Accordingly, the need to improve future managers' training at higher schools is highlighted. Due to the fact that the profession of a manager belongs to communicative professions, among the requirements for specialists in this field, the ability to communicate effectively is important.*

The article substantiates the necessity to take into account socio-adaptive, status-role aspects and aspects of self-expression while training future managers for professional communicative interaction; the above-mentioned aspects are considered in the context of their socio-professional adaptation to the professional environment.

The social-adaptive aspect reflects the management specialist's orientation on professional self-improvement by revealing the inner personal potential, the desire for continuous self-development in management activities. The status-role aspect of future managers' preparation for professional communicative interaction combines functional and social contexts of management activities and is focused on the students' readiness to perform efficiently socio-professional roles in the labor environment. The aspect of self-expression is related to the acquisition of self-presentation skills, which, based on self-assessment and self-regulation of a manager during communicative interaction, reflects the level of a manager's ability to coordinate communicative actions and dependence on the system of internal means of their regulation.

Taking these aspects into account while training future managers at higher schools will provide a basis for the implementation of efficient business relations in the labor environment, which will positively affect the process of management specialists' adaptation to professional conditions and improve the quality of management processes in general.

Key words: *higher school; professional training; future managers; professional adaptation; communicative interaction.*

*Одержано редакцією: 12.06.2021 р.
Прийнято до публікації: 24.06.2021 р.*